

قرآن منسوب به امام حسن عسکری(ع)

۹ بهمن ۱۳۹۳ ساعت ۱۸:۰۲

این قرآن به شماره ۱۲۰۴ در «دفتر اموال فرهنگی موزه» به ثبت رسیده، تمامی صفحات آن به خط کوفی نوشته شده است. این اثر گرانقدر، با توجه به نوع خط و نوع تزئینات و کتابت آن بر روی پوست، به قرن سوم هجری تعلق دارد.

قرآن مورد بحث، دارای ۳۲۴ ورق است و ابعاد هر ورق ۱۷ در ۵ / ۲۳ سانتیمتر و دارای قطع وزیری کوچک بیاضی است. جلد آن چرمی با نقوش ترنج و سرترنج و لچک ترنج ضربی می‌باشد.

وقف این کتاب به آستانه مقدسه حضرت معصومه علیهاالسلام در دوره صفوی صورت گرفته است. واقف اثر، شاه قلی مهربار می‌باشد، که در سال ۹۵۶ ق. به وقف آن اقدام نموده است. وقفنامه در ابتدای کتابت مشاهده می‌شود.

هر صفحه از قرآن، دارای دوازده سطر است، سر سوره‌ها و ترنجهای حواشی صفحات با قلم زرین کتابت شده است. صفحات اولیه قرآن دارای راده‌نویسی است.

خط کوفی به کار رفته در این قرآن، از جمله خطوطی است که از نظر رعایت دقیق اصول «خوشنویسی» اهمیت فوق العاده داشته و از نقطه نظر زیبایی شناختی و مهارت‌های گرافیکی، بسیار حائز اهمیت می‌باشد.

در این اثر گرانقدر ما دو شیوه اعراب گذاری را مشاهده می‌کنیم:

۱. اعراب گذاری به شکل نقطه‌های شنجرفی.

۲. اعراب گذاری رایج معمولی (به شکل فتحه، کسره، تشدید و...)

البته هر دو نوع آن، الحاقی است و بعدها پس از کتابت قرآن به انجام رسیده است. لیکن اعراب گذاری با نقطه شنجرفی، از قدمت بیشتر و اعراب گذاری دوم، از قدمت کمتری برخوردار است.

یادآوری این مهم خالی از فایده نیست که قرآنهای مکتوب در صدر اسلام تا سال ۶۷ ق. فاقد اعراب بود؛ بعدها چون قرائت قرآن بدون اعراب باعث بروز برخی مشکلات میگردید، لزوم اعراب گذاری قرآن ضرورت یافت.

بنابر قول مشهور، امیرمؤمنان علیبن ابیطالب علیهالسلام شاگردش ابوالأسود دوئلی (متوفای ۶۹ ق.) را امر فرمود که به منظور حفظ و پاسداری از زبان عربی - به ویژه جهت تسهیل در امر قرائت قرآن - قواعدی وضع کند.

ابوالأسود برای نشانه گذاری فتحه، کسره و ضمه و تنوین، «نقطه» را انتخاب کرد که با رنگی متفاوت با خط قرآن نوشته میشود؛ بدین ترتیب که برای فتحه، یک نقطه بالای حرف و برای کسره، یک نقطه در زیر حرف و برای ضمه، یک نقطه در وسط یا در جلوی حرف قرار میدادند و دو نقطه، علامت تنوین بود.

این روش تا سال ۱۷۵ ق. (اواخر قرن دوم) ادامه داشت، در عهد خلافت سفاح، خلیل بن احمد فراهیدی، نقطه‌های ابوالأسود را به نشانه‌های ـَـ تبدیل نمود و همچنین وی توانست همزه، تشدید و تنوین را وضع نماید.

همانگونه که اشاره شد، در این کتاب شریف علاوه بر اعراب گذاری به نقطه، در بسیاری صفحات، اعراب رایج فعلی با مرکب مشکی به شکل فتحه، کسره، سکون، تشدید و... مشاهده میشود که به شکلی بسیار ابتدایی و غیر هنری انجام شده و به زیبایی صفحات قرآن لطمه وارد نموده است. این اعراب گذاری، الحاقی است و به نظر میرسد مدتها پس از کتابت متن قرآن صورت گرفته باشد.

در آخرین صفحه قرآن، ذیل کادر مستطیلی که دارای نقوش ساده گیاهی است، عبارتی الحاقی و متفاوت با خط اصلی قرآن (کوفی) در دو سطر، به خط نسخ کهن مشاهده می‌شود که به واسطه آن، این قرآن شریف به امام حسن عسکری علیهما السلام نسبت داده شده است. متن عبارت چنین است:

«... حسن بن علی رضی‌الله... سنه احدى...»

در مورد قرآن مورد بحث، اگر چه دلیل قطعی بر این انتساب در دست نداریم - چون نوع خط و شیوه کتابت عبارتی که باعث انتساب این قرآن شده با شیوه کتابت و نوع خطی که در سراسر قرآن مشاهده می‌شود متفاوت است اما از آنجا که ائمه معصومین علیهما السلام خود در زمره کتاب و حفاظ قرآن و مهم‌تر اینکه نزدیکترین افراد بشر و عاملترین آنها به قرآن محسوب می‌شوند، لذا هیچ بُعدی ندارد که برخی قرآن‌ها توسط ائمه معصومین علیهما السلام کتابت شده و از گزند حوادث مصون مانده و به دست ما رسیده، اگر چه فاقد نام کاتب باشد.

البته علاوه بر قداست ویژه‌ای که قرآن کریم دارد، شرافت و عظمت کاتب نیز - به ویژه اگر امام معصوم علیهما السلام باشد - امتیاز دیگری برای این کتاب الهی و معجزه جاوید نبوی، می‌افزاید.

همان گونه که اشاره شد، وقف این قرآن به آستانه حضرت معصومه علیها السلام در دوره صفوی توسط «خلیفه شاه قلی مُهردار» صورت پذیرفته و دارای وقف‌نامه‌ای در ۹ سطر است که مفاد آن به شرح ذیل می‌باشد:

«بسم الله الرحمن الرحيم، الحمد لله الذي جعل الوقف ذريعة لنيل السعادات الآخروية في دارالقرار والصلوة والسلام الايمان و الاكملان الاشرافان على سيدالانبياء والمرسلين محمد و آله الطاهرين الاخيار و بعد فقد وقف هذا المصحف المجيد الذي لا يأتيه الباطل من بين يديه و لا من خلفه تنزيل من حكيم حميد، الحضرت الأمير الجليل عمدة الأجلاء في زمانه خليفه شاه قلی مُهردار على المؤمنين المتوطنين و المجاورين والزائرين روضة السيدة العلية، العلوية الزكية الطاهرة النقية سليله ائمه اطهار ستي فاطمة بنت الامام الهمام ابي ابراهيم موسى بن جعفر صلوات الله و سلامه عليهما و عليها مشروط بأن يكون المصحف الشريف موضوعا في داخل قُبتها الشريفة و لا يخرج منها الى مكان من الأمكنة لا يرهق و لا يغيره، وقفا صحيحا شرعيا مؤبدا مخلدا بحيث لا يورث و لا يباع و لا يرهق و لا ينقل بوجه من الوجوه و لا يغير، فمن غيره او بدله فانما ائمه على الذين يبدلونه. و كان ذلك في شهر ربيع الاول المنتظم في سلک شهر سنه ست و خمسين و تسعمائة هجرية و الحمد وحده العزيز.»

در این «وقفنامه» ضمن حمد و ثنای الهی، به وقف این قرآن شریف بر جمیع مؤمنان، ساکنان، مجاوران و زائران حرم حضرت فاطمه معصومه علیها السلام دختر موسی بن جعفر علیها السلام اشاره شده است. و تاریخ وقف در انتهای وقفنامه، ۹۵۶ ق. (همزمان با حکومت شاه طهماسب اول صفوی ۹۳۰ - ۹۸۴ ق.) تصریح شده است.

منبعسخن تاریخ

آدرس مطلب :

<https://www.cafetari.kh.com/news/29437/مع-عسکریہ-حسنہ-امام-منسوب-قرآن>